

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תזריע תשע"ד - פרשת "החדש"

ישראל והזמנים

הקב"ה עצמו, "הציג" את עצמו בהר סיני, כְּ"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שם כ, ב). מפני שיציאת מצרים היא יסוד ומחייב גדול גם לשכל וגם ללב, לקבל עלינו תורה ומצוות. ממילא מובן, מדוע החמירה כל כך התורה באיסור חמץ ובמצות אכילת מצה - מפני שיציאת מצרים היא יסוד גדול בעבודת ה'.

זו אולי הסיבה לכך, שה' ציוה עלינו להניח שני מיני תפלין על גופנו, אחד על היד ואחד על הראש. וזאת, כדי לרמוז לדבר זה, שיציאת מצרים היא יסוד לאמונתנו משתי בחינות, גם מבחינת השכל (שכנגדו מניחים תפלין של ראש - כנגד המח, מקום משכן השכל), וגם מבחינת הרגש (שכנגדו מניחים תפלין של יד - כנגד הלב, מקום משכן הרגש). השכל והרגש, שניהם מחייבים אותנו לשעבד את גופנו ונפשנו לעבודת ה', לכן כנגד כל אחד מהם אנו מניחים תפלה מיוחדת - זכר ליציאת מצרים. לכן גם אסור לדבר בין תפלין של יד לתפלין של ראש, כדי להדגיש שאלה הם שני חלקים של נושא אחד, הכרת גדלות ה' והכרת טובת ה', שהם שני נושאים משורש אחד.

איסור חמץ - לחנך לזריזות בעבודת ה'

אבל אולי מותר לומר טעם נוסף, למה החמירה התורה כל כך באיסור חמץ. הרי חז"ל דרשו: "ושמרתם את המצות" (שמות יב, יז) - אל תהי קורא 'את המצות', אלא 'את המצוות'; כדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין את המצוות" (רש"י שם). כלומר, באיסור חמץ ובמצות מצה נרמז היסוד של זריזות בעבודת ה', כפי שכותב המסילת ישרים (כפ"ז), שצריך לעשות את המצוות בזריזות. בלי זריזות - אדם עלול להחמיץ את המצוה. כמו שבמצוה אין צורך לעשות שום דבר מיוחד כדי לפוסלה, די להשאיר את הבצק בלי עיסוק והוא מחמיץ מאלי - כך גם במצוה, לא צריך לעשות מאומה כדי לקלקל אותה, מספיק שאדם מתעצל ואינו מזדרז לקיימה, והיא יכולה כבר להתקלקל מאליה. "גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית" (משלי יח, ט), אין הבדל גדול בין אדם שמתרפה במלאכתו, לאדם שמזיק בכוונה. גם המתרפה גורם למצוה שתחמיץ ותתקלקל. אם אדם לא יזדרז, עלולים לצוץ כל מיני מקטרגים שיפריעו לו לקיים את המצוה.

המסילת ישרים (שם) מביא בענין זה את דברי חז"ל, שכשציוה דוד המלך על עבדיו ללכת לגיחון ולמשוח שם את שלמה למלך, אמר בניהו בן יהוידע: "אמן, כן יאמר ה'" (מלא"א א, לו). מדוע היה צריך בניהו להתפלל "אמן, כן יאמר ה'"? הרי המרחק מירושלים עד גיחון הוא קטן מאד, ומה יכול עוד למנוע את התכנית מלהתבצע? אומרים חז"ל: הרבה קטיגורין

יציאת מצרים - יסוד גדול בעבודת ה'

בשבת הקרובה נקרא פרשת החודש, וזה סימן שברוך ה' אנו מתקרבים לחג הפסח. מתחילים כבר לנקות את הבתים מן החמץ, לאפות מצות, ולהתכונן לחג הגדול.

כידוע, התורה החמירה בחמץ בחומרות מיוחדות, שלא מצינו כדוגמתן באיסורי מאכלות אחרים. מלבד מה שאסרה את החמץ באכילה ובהנאה וחייבה כרת על אכילתו - שאלו הם מיני חומרות שמצינו גם באיסורי מאכלות אחרים - ציטתה התורה במצות עשה להשבית את החמץ מבתינו - "תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבֵּיתְכֶם" (שמות יב, טו; ספר החינוך מצוה ט') - וכן אסרה את השהיתו ברשותנו בשני לאוין - בל יראה (שם מצוה כ') ובל ימצא (שם מצוה י"א). גם חכמים החמירו מאד באיסור חמץ, וגזרו שחמץ בפסח אוסר תערובתו אפי' במשהו, לא כשאר איסורים שבטלים בששים (עי' או"ח סי' תמ"ז ס"א ומשנ"ב שם סק"א). אמנם יש בזה מחלוקת (עי' משנ"ב שם סק"ב), ויש גם מחלוקת מה הטעם שחמץ אוסר במשהו (עי' סק"א שם), אבל למעשה ידוע שאיסור חמץ חמור יותר מהרבה איסורים אחרים שבתורה, וגם "ישראל קדושים הם, וגוררין ומבערין כל חמץ הנמצא, אפילו כל שהוא, ואפילו אם נדבק בכותלי הבית" (רא"ש פסחים פ"ג ס"י ב'). מה הטעם לזה? מדוע החמירה התורה כל כך באיסור חמץ, יותר מבשאר איסורי מאכלות?

אולי מותר לומר כך: חומרתו של איסור חמץ, והמצוות הרבות סביבו, נובעות מכך שאיסור חמץ ומצות מצה נועדו להזכיר את יציאת מצרים, שהיא יסוד גדול בעבודת ה' שלנו, הן מצד השכל והן מצד הרגש. מצד השכל - יציאת מצרים היא הוכחה לשלטון ה' בעולם. היא מראָה לנו שה' יכול להפוך מים לדם ודם למים, אור לחושך וחושך לאור, וא"כ המסקנה השכלית המתבקשת מכך היא, שכדאי לעבוד את ה', שהרי יש בכחו להטיב לעושי רצונו ולהעניש לעוברי רצונו. ומצד הרגש - יציאת מצרים היא סיבה להכיר טובה לה'. היינו שקועים במ"ט שערי טומאה ובעבודות גופנית קשה, וה' רָחַם עלינו והוציאנו מעבודות גשמית ורוחנית זו לחרות עולם, להיות עובדי ה', להיות עם סגולה, העם אשר בחר ה', לקבל תורה בסיני, לקבל את ארץ ישראל, וא"כ ההרגשה של הכרת הטוב מחייבת אותנו לעבוד את ה', שעשה לאבותינו ולנו את כל הטובות האלו. כמוכן, יש עוד הרבה דברים שאנו צריכים להודות עליהם לה'. "אלו פינו מלא שירה כים, ולשונונו רנה כהמון גליו... אין אנחנו מספיקים להודות... על אחת מאלף אלפי אלפים... הטובות, נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו". ובכל זאת, הדבר הראשון שאנו מודים עליו הוא - "ממצרים גאלתנו". גם

מבית הכנסת בר"ה אחרי מוסף, רוצה לעשות קידוש - לא! האשה רצה עכשיו לחפש בעל תוקע! ... זה יפריע לשלום הבית. לכן פטרה התורה את הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמן. [מה שאין כן מצוות שאין הזמן גרמן, שאינן מוגבלות בזמן - גם אשה המשוועדת לבעלה יכולה לקיימן, לכשתתפנה. וכן מצוות "לא תעשה", גם אלו שהזמן גרמן, אין סיבה לפטור את האשה מהן, שכן הן אינן דורשות שום מעשה, אלא דוקא המנעות ממעשה, וא"כ אין לאשה בעיה לקיימן גם כשהיא עסוקה בעבודתה].

ובהקשר לפסח - כידוע, יש פסח ראשון, ומי שלא עשה פסח ראשון צריך לעשות פסח שני. אבל יש כמה הבדלים בין פסח ראשון לפסח שני, ואחד מהם הוא, שבפסח ראשון נשים חייבות (רמב"ם פ"א מהל' קרבן פסח ה"א), ובפסח שני נשים פטורות (שם פ"ה ה"ח). מה הטעם בזה? - חשבתי, אולי אפשר לכאר כך: פסח ראשון לא מפריע לשלום הבית. בפסח ראשון כלם הולכים לירושלים, וגם האשה הולכת לירושלים, ואין בזה שום בעיה. אבל בפסח שני, הבעל שהיה בפסח ראשון הרי לא הולך לירושלים, והאשה שהיתה טמאה, אם תצטרך עכשיו לעזוב את הבית וללכת לירושלים - זה עלול להפריע לשלום הבית. לכן פטרה התורה את האשה מפסח שני. למרות שהתורה הקפידה מאד שיהודי לא יפסיד את קרבן הפסח, ומי שלא עשה פסח ראשון יעשה לפחות פסח שני, בכל זאת, את הנשים פטרה התורה מפסח שני, מהטעם שבארנו.

להתפלל על כבוד שמים

בענין גאולת מצרים, אנו צריכים לזכור, שלא רק אנחנו נגאלנו ממצרים, אלא גם הקב"ה כביכול נגאל ממצרים. הרי הקב"ה כביכול ירד איתנו למצרים [גלו למצרים - שכינה עמה] (מגילה כט, א), ויציאת מצרים היא כביכול גאולה גם לקב"ה. כמו שבגאולה העתידה כתוב "וְיָשֶׁב ה' אֶלְקֵינוּ אֶת שְׁבוּתָהּ וְיִרְחֲמֵנוּ" (דברים ל, ג), "וְיָשִׁיב" לא נאמר, אלא "וְיָשֶׁב" (מגילה כט, א), כביכול הקב"ה ישוב יחד איתנו מהגלות⁵, כך גם בגאולה הראשונה, זו גאולה לא רק של עם ישראל, אלא גם של הקב"ה, שכינתא בגלותא, של כל המלאכים, לכן כתוב "וַיְהִי בַּעֲצֻם הַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (שמות יב, מא), כל צבאות ה' זה לא רק ישראל, זה גם הצבאות של מעלה⁶, המלאכים כלם יצאו מארץ מצרים, זו שמחה גדולה שמקשרת אותנו לקב"ה, ומדביקה אותנו לקב"ה. הרי תמיד כשיש ח"ו צרה ליהודי, אז "בְּכָל צָרָתָם - לוֹ [לקב"ה] צָר" (ישעיהו סג, ט) - גם הקב"ה נמצא איתו בתוך הצרה (וע"י תענית טז, א). ולכן, מי שזוכה, בתפלת שמונה עשרה יכוון לא רק על הצרות שלו, אלא יתפלל גם מפני שהקב"ה מצטער בצרות שלו. אנו אומרים בתפלה, "רפאנו ה' ונרפא.. כי א-ל מלך נאמן ורחמן אתה". אתה רחמן, וכשיהודי חולה זה כואב לך, אז אני מתפלל שכביכול יהיה טוב לקב"ה בזה שאותו יהודי לא יהיה חולה. וכן בשאר הדברים.

על הקשר האמין שלנו עם הקב"ה אמרו חז"ל, "כל המשתף שם שמים בצערו - כופלין לו פרנסתו" (ברכות סג, א). מה פירוש "משתף שם שמים בצערו"? רש"י פירש בשני אופנים, אבל כמדומני שאפשר לפרש עוד⁷, שהכוונה היא

יעמדו מכאן ועד גיחון (ב"ר עו, ב). אפילו בזמן מועט כזה, כשיעור הליכה מירושלים לגיחון, יכולים להיווצר כל מיני קיטרוגים ומעכבים. שם אמנם היה כבר מקטרג שהיה צריך לחשוש מפניו (אדוניהו), אבל המסילת ישרים הבין, שהמדרש לא התכוין דוקא אליו, אלא בכל מצוה יש לחוש, שאם לא יזדרזו לעשותה, עלולים לצוץ מפריעים שונים, ומי יודע אם עוד יזכו לעשותה. ועל כן הזהירו חז"ל, שאם באה מצוה לידו של אדם - יזדרז ויעשנה, "ולא (כדי) להקל מעליו כמי שמתאווה להשליך מעליו משאו, אלא מיראתו פן לא יזכה לגמור אותה" (לשון ה"מסילת ישרים" שם).

חומרנו של איסור חמץ, והמצוות הרבות סביבו, צריכים א"כ ללמד אותנו, עד כמה חשובה היא מידת הזריזות בעבודת ה'. הזריזות בקיום המצוות מורה גם על חובב המצוה. אדם שמחבב איזה דבר, מתעסק בו בזריזות. גם כבוד הוא למצוה שיעשו אותה בזריזות וירוצו לקראתה. אנו רצים לקראת שבת המלכה, למצוות אחרות, מצוה לרוץ לבית המדרש (ע"י שו"ע או"ח סי' צ' סע' י"ב) - זהו חובב וכבוד למצוה להיות זריז בקיומה¹.

אולי לא מקרה הוא, שהמצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל פעם, היא מצוות קידוש החודש - "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם" (שמות יב, ב). מהו "לְכֶם"? - שהקב"ה נותן מעכשיו לבית דין לקדש את הזמנים (ע"י ר"ה כב, א ורש"י שם ד"ה תהא מסורה לכם). עד עכשיו הקב"ה קידש את הזמנים, ועכשיו הוא מוסר לישראל את הכח לקדש את הזמנים². לכן, בעוד שבשבת איננו אומרים "מקדש ישראל והשבת" (אלא רק "מקדש השבת"), כי קדושת השבת קביעה וקיימא מששת ימי בראשית ואינה תלויה בבית דין (חולין קא, ב), הרי שבמועדים אנו אומרים "מקדש ישראל והזמנים", כי החגים מסורים לבית דין, וישראל הם שמקדשים אותם. "מקדש ישראל והזמנים" פירושו, שהקב"ה קידש את ישראל בכך, שנתן להם כח לקדש את הזמנים (ברכות מט, א). למה נבחרה דוקא מצוה זו, להיות הראשונה שנצטוו בה ישראל? - אולי כדי להורות על כך, שישאל שולטים על הזמן, שזה ענין נצרך לקיום התורה והמצוות. לשלוט על הזמן פירושו גם להיות זריז. כך אדם שולט על הזמן, ולא הזמן שולט עליו. גם מצות מצה מעוררת אותנו להקפיד על הזמן, לדעת כמה הזמן הוא יקר, ושברגע אחד אפשר להפסיד את הכל. השמירה על הזמן היא יסוד גדול במצה, ובעבודת ה' בכלל.

למה אשה פטורה מפסח שני?

כפי שראינו, שמירת מסגרת הזמן בקיום המצוות היא חשובה מאד. עד כדי כך חשובה, שמי שבמהותו אינו יכול לעמוד במסגרת הזמן - פטרה אותו התורה לגמרי מן המצוה. לכן פטרה התורה את הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמן, שהן מצוות התלויות במסגרת של זמן, וכתבו הראשונים, שטעם הפטור הוא, לפי שהאשה משוועדת לבעלה, וצרכי הבית מוטלים עליה, ושמה באותו זמן תהיה עסוקה בעבודתה, ולכן משום שלום בית נפטרה ממצוות אלו^{3,4} (אבודרהם, סדר תפלות של חול, ברכת המצוות ומשפטיהם, ד"ה כל ישראל חייבין [עמ' כ"ה]; כל בו ריש סי' ע"ג). הבעל חוזר

לב, ד, שהמשפט של ה' מדוקדק עד מאד. הקב"ה מחשב בדקדוק מה מידת העונש המגיעה לאדם, ובמידה זו בדיוק הוא נענש, לא פחות ולא יותר. שופט בשר ודם, גם אם ינסה להיות שופט צדק, לא יוכל לדקדק ולשער את מידת העונש המדוייקת המגיעה לנאשם, ולכן הוא גוזר עליו עונש "עגול": שנת מאסר, או שנתיים מאסר, וכיו"ב. לא שמענו שיפסקו לגנב "שנה, ארבעה חדשים, תשעה ימים, ושנים עשר חלקים". כי שופט בשר ודם לא יכול לקבוע את מידת העונש המדוייקת המגיעה לנאשם. המשפט שלו הוא רק "בערך". אבל אצל הקב"ה זה לא כך. אצלו כן שייך לתת עונש בשיעור כזה, וכשיעבור שיעור הזמן שנקצב לחוטא - לא ישאיר אותו הקב"ה בבית הסוהר אפילו שנה אחת יותר.

בדיוק מה שמגיע לו הוא יקבל. לא פחות, וגם לא יותר. ועוד דבר: שופט בשר ודם יכול לפעמים להתחשב במשפחת הנאשם, אבל רק עד גבול מסוים, ופעמים רבות משפחת הנאשם סובלת רבות מהעונש שמקבל יקירם, בלא שמגיע להם שום עונש (בדיני בשר ודם). למשל: אם אביו של הנידון למלקות יצטרע מן העובדה שבנו יקבל ארבעים מלקות, אין אפשרות לבית דין של מטה לפטור את הנידון ממלקות מחמת זה. הם חייבים להלקותו. מה שאין כן אצל הקב"ה. הקב"ה דואג לכך, שלא יגיע לשרו קרוב או חבר של הנידון צער שלא מגיע לו, ואם משהו מצטרע כתוצאה מהעונש שהוטל על הנידון, זה רק מפני שהגיע לו הצער הזה. "א-ל אַמוֹנָה וְאֵין עֲוֹל" (דברים לב, ד). איש לא יקבל צער יותר ממה שמגיע לו. אם יש גם צדיק שיצטרע מהסבל של הרשע - זו סבה להקל מעל הרשע את העונש. לכן אנו מצרפים את החולה לתפילות שלנו, להראות שאכפת לנו שהוא חולה, ואז יש סיכוי שהקב"ה יתחשב בנו והחולה יבריא בגללנו, כי עלינו לא נגזר להצטרע.

על מה להתפלל היום?

אם חושבים על מה במיוחד צריך להתפלל היום - צריך להתפלל על גשם, שאין לנו גשם, צריך להתפלל על רפואה שלמה לכל החולים, אבל חושבני שצריכים במיוחד להתפלל גם על כבוד שמים, על המצב הנורא שערבים מחללים את הר הקודש. פינה אחת של חמש מאות אמה על חמש מאות אמה שיש לקב"ה בעולם - הר הבית ובית המקדש - החריבו הרומאים, ואת היסודות שהרומאים לא גמרו להחריב, מחריבים ומשמידים הישמעלים בימים אלה - "ערו ערו עד היסוד בה". צריך להתפלל שה' יסלק אותם מנחלתו ומביתו, והחוצפה לטעון שלא היו דברים מעולם, שאף פעם לא היה שם מקדש של היהודים - זהו בזיון נורא לכבוד שמים, שאדם יכול לבוא ולומר כך.

אם נראה שכואב לנו על בזיון המקדש ועל בזיון השכינה, ועל החוצפה הזו להכחיש את המקדש, אם מצטערים על כך, הקב"ה ודאי יתחשב בזה וישלח כבר את משיח בן דוד לחסל את חילול השם הנורא הזה. קראנו בשבת האחרונה, בהפטרה לפרשת פרה, "לא למענכם אָנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל, פִּי אִם לְשֵׁם קְדוֹשִׁי" (יחזקאל לו, כב). אם ה' יראה איך מחללים את שם קדשו, אולי כבר יחיש את הגאולה, שנוכל לעבוד בבית

בזה, שגם כשהוא מתפלל, הוא לא מתפלל רק עבור עצמו, (ברכת השנים בשביל פרנסה, "רפאנו" בשביל רפואה וכו'), אלא גם עבור השכינה, שמצטערת כשאין ליהודים פרנסה ובריאות וכד', כמו שאמרו חז"ל: "בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת? - קִלְנִי מראשי, קִלְנִי מזרועי!" (משנה סנה' מו, א) וכמו שאומר הנביא: "בְּכָל צָרְתֶם - לֹא צָר". זוהי הדרגה העליונה בעבודת ה', להתפלל לכבוד שמים, לא רק לכבוד עצמנו (עי' "נפש החיים" שער ב' פי"א ופי"ב). כמדומני שזהו הפירוש של "משתף שם שמים בצערו", שהוא מתפלל ומבקש את כל הדברים לא רק להנאת עצמו, אלא גם לכבוד שמים⁸; ואם הוא אכן עושה כך - אז אומרים חז"ל, שמהשמים כופלין לו פרנסתו.

אלא שיש כאן תנאי חשוב, והוא, שהתפלה במהלך הזה תהיה תפלה אמיתית, מתוך הלב, ולא בתור תכסיס, שכדי שיכפילו לי את פרנסתי, אני מבקש "למען כבוד שמים" לתת לי פרנסה טובה!⁹ ... צריך באמת להרגיש את צער השכינה, ולהתכוין באמת להתפלל למען כבוד שמים, ולא רק מן השפה ולחוץ. משה רבינו, למשל, כשהוא מתפלל על ישראל אחר חטא העגל, מה הוא אומר? - "לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר בְּרַעַי הוֹצִיאָם לְהִרְגֹתָם בְּהָרִים" וכו' (שמות לב, יב). כלומר, אם ה' ישמיד את ישראל ח"ו, יגרם מזה חילול השם אצל המצרים. זה לא סתם תכסיס שמשה רבינו עושה, כדי שה' יסלח לישראל, אלא זה באמת מה שכואב למשה רבינו. אמנם משה רבינו הוא אוהב ישראל, הוא רעיא מהימנא של ישראל, וגם מתוך כך הוא מתפלל לה' שלא להשמידם ח"ו, אבל הוא גם עבד ה' גדול, ומצד זה כואב לו גם חילול השם שיהיה אם מצרים יאמרו "בְּרַעַי הוֹצִיאָם לְהִרְגֹתָם בְּהָרִים וְלִכְלֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

ולא רק כשהוא מתפלל על ישראל, אלא אפילו כשהוא מתפלל על פרעה ועל מצרים - התפלה שלו היא אמיתית. פרעה מבקש ממשה ואהרן "הַעֲתִירוּ אֵלַי ה' וְיִסַּר הַצְּפַרְדֵּי" (שמות ח, ד), ומשה מתפלל (שם, ח). מבקש "הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי" (שם, כד) להסיר את הערוב, ומשה מתפלל (שם, כו). מבקש "הַעֲתִירוּ אֵלַי ה' וְרַב מְהִיט קִלְתֵּנוּ אֲלֵנוּ וּבְרַד" (שם ט, כח), ומשה מתפלל (שם, לג). משה לא מתפלל מן השפה ולחוץ. הוא מתפלל כי באמת אכפת לו. כל זמן שהמכה ממלאת את התפקיד שלה - אז צריך להכות את פרעה. אבל כשהמכה כבר לא נצרכת, כי פרעה נכנע ואומר שישלח את ישראל, אז כואב למשה. למה שהמצרים יסבלו סתם בלי תועלת? אז הוא באמת מתפלל מעומקא דליבא גם על המצרים. כי לקב"ה אכפת מכל מעשה ידיו, כמו שאמר למלאכי השרת בקריעת ים סוף: "מעשה ידי טובעין ביים, ואתם אומרים שירה לפניי"?! (סנה' לט, ב) לכן, כשיש צורך - משה מתפלל על המצרים מעומקא דליבא.

למה מותר להתפלל על חולה?

בענין תפלה על אחרים, כדאי לברר כאן, אם יש ח"ו יהודי חולה ואומרים תהילים בשבילו, ומתפללים עבורו, למה זו לא בעיה? הרי אנו אומרים "הַצֹּר תָּמִים פְּעֻלוּ, פִּי כָל דְּרָבִיו מִשְׁפָּט, א-ל אַמוֹנָה וְאֵין עֲוֹל, צְדִיק וְיֹשֵׁר הוּא" (דברים

ויקשיב וישלח לנו גאולה שלמה בקרוב, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

המקדש ולקיים את כל המצוות הקשורות בו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם, קרבן פסח וקרבן העומר וכל קרבנות הרגל, עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, כל מה שכרגע איננו יכולים להקריב, שנוכל לזכות להקריב, ולשמוח שמחה שלמה¹⁰. להתפלל שה' ישים קץ לחילול השם הגדול והנורא, שמבזים את המקום הקודש ואומרים כאילו לא היה מקדש מעולם, טוענים להד"ם, ה' יראה

1. בירושלמי (שבת פ"א ה"א) הקשו על בן עזאי דס"ל "מהלך כעומד דמי", איך יתחייב המעביר ד' אמות ברה"ר בשבת. ותיצור, דמשכחת לה בקופץ (הובא בתוס' שבת ה, ב ד"ה בשלמא). ומובא באחרונים, שהקשה הגרע"א לנכדו, דלכאורה קשה לפי זה, למה ביטלו חכמים מצות שופר ולולב ומגילה בשבת שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, והרי לבן עזאי אינו חייב אלא בקופץ, וקפיצה לא שכיחא. ותיצור לו נכדו (הג"ר לייבל איגור), דלדבר מצוה אין זה חשש רחוק שיקפץ, דלמצוה יהודי אינו הולך, אלא קופץ בזריזות! ... ויש שהוסיפו על זה, דלבן עזאי לשיטתו - שאמר: "הוי רץ למצוה" וכו' (אבות פ"ד מ"ב) - שפיר יש לגזור בדבר מצוה שמא ירוץ ויעבירו ד' אמות ברשות הרבים.
2. וכתוב בספרים הקדושים, שזה נרמז גם בתיבת "לכס" עצמה, שהיא אותיות "מלך", לרמז שישראל מולכים על העולם. ואיתא במשנה (ר"ה ב, א), "באחד בניסן ראש השנה למלכי"ם, ומבואר בגמרא (שם ג, א) דהיינו מלכי ישראל. וגם בזה נרמז ענין זה.
3. "והטעם שנפטרו הנשים מהמצות עשה שהזמן גרמא, לפי שהאשה משועבדת לבעלה לעשות צרכיו, ואם היתה מחוייבת במצות עשה שהזמן גרמא, אפשר שבשעת עשיית המצוה יצוה אותה הבעל לעשות מצותו, ואם תעשה מצות הבורא ותניח מצותו - אוי לה מבעלה; ואם תעשה מצותו ותניח מצות הבורא - אוי לה מיוצרה. לפיכך פְּטְרָה הבורא ממצותיו, כדי להיות לה שלום עם בעלה" (אבודרהם, סדר תפלות של חול, ברכת המצוות ומשפטיהם, ד"ה כל ישראל חייבין).
4. וגם בעבר כנעני - דילפינן בגזרה שוה מאשה שגם הוא פטור ממ"ע שהזמן גרמא כאשה (חגיגה ד, א) - י"ל שזהו הטעם לפטורו, משום שמשועבד לרבו, ואם יעשה מצות הבורא ויניח מצות רבו - אוי לה מרבו; ואם יעשה מצות רבו ויניח מצות הבורא - אוי לה מיוצרו. ולפיכך פטור אותו הבורא ממצות עשה שהזמן גרמא.
5. ובווהר דרשו ענין זה מפסוק אחר, ובאופן אחר: "וְשָׁב ה' אֶלְקֵינוּ אֶת שְׁבוּתָנוּ וְרָחֵמָהּ, וְשָׁב וְקָצַף מִכָּל הַעַמִּים אֲשֶׁר הִפְיָצָה ה' אֶלְקֵינוּ שָׁמָּה (דברים ל, ג) - תרין וְשָׁב וְשָׁב כתיב הכא, חד לכנסת ישראל, וחד לקודשא בריך הוא" (ווהר ח"ג כב, ב).
6. וז"ל רבינו בחיי: "יש להתבונן בכתוב שאמר 'צָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם', והיה ראוי לומר 'צָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל'. אבל אמר כל צבאות ה', לכלול בגלות עליונים ותחתונים. ויותר מזה אמרו: גלו למצרים - שכינה עמהם (מגילה כט, א), ואין ספק כי אחר שהשכינה עמהם בגלות, הלא צבאות ארבע מחנות שכינה עמהם, ומזה אמר בגאולתם שיצאו עמהם" (רבינו בחיי במדבר א, ב. וע"ש שהאריך בזה). וכן אמרו במכילתא דרבי ישמעאל: "יצאו כל צבאות ה' - אלו מלאכי השרת" (מכילתא דרבי ישמעאל פרשת בא - מסכתא דפסחא פרשה י"ד). [ועי' "פרי צדיק" (ויקרא, לחג הפסח, אות כ"ב) שבאר, למה אצל המלאכים נאמר "צָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", דמשמע שיצאו מעצמם, ואילו אצל ישראל נאמר "פִּי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הִצִּיא אֶת צְבָאוֹתֵיכֶם מִצְרָיִם" (שמות יב, יז), וכן 'וַיְהִי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל צְבָאוֹתָם" (שם, נא), דמבואר שה' הוציאם].
7. וכן פירש המהרש"א שם.
8. וכתב ה'לשם שבו ואחלמה" (דרושי עולם התהו ח"א דרוש ה' סי' ז' אות ו' ד"ה וזהו): "כל התפלות אשר הם רק על צרכי בני אדם אשר לכל אדם פרטי (כלומר: על ענינים פרטיים), צריך שיהיה גם כן רק למען שמו, וכמו שאמרו: כל המשתף שם שמים בצערו, כופלין לו פרנסתו. והוא, משום שכל טובה וכל ישועה אשר גם בפרטי פרטות, הנה הוא רק ע"י גילוי אורו ית"ש אשר למעלה. וכאשר חסר להאדם אותו הענין הנצרך לו, הוא ע"י שנסתם אותו השורש ומקור השפע אשר לזה למעלה, לכן לא נמשך גילוי אורו למטה להמציא את אותו הענין הנצרך להאדם. כי בהשורש והמקור, הרי אין סוף לשפעו וטובו, ומוכן שם כל ענין וכל טובה הנצרך למטה לפי כל כוחם אשר אפשר להם לקבל, אלא שנסתם מלהתגלות אורו, והוא ענין הסתרת פנים, שהוא העדר דגילוי שמו וכבוד מלכותו והנהגתו ית"ש, במה שנסתם ונפסק ואינו מתגלה ואינו מתפשט אותו האור אשר לצורך אותו הענין אשר למטה. ולכן צריך שיהא כל תפילה רק למען שמו, כי הרי חסר אותו הענין בגילוי שמו וכבוד מלכותו והנהגתו. וזהו שאמרו כל המשתף שם שמים בצערו, ור"ל שמתבונן לדעת, כי כשם שחסר לו אותו הענין למטה, כן הוא ממש נסתם וחסר אותו הגילוי אור אשר לזה למעלה... וניתן הכח להאדם בתפילתו ומעשיו לבקוע אותו המסך המבדיל, ולהסיר את הסיתום, שיתגלה אורו למעלה, (וממילא גם) שפעו למטה", ע"ש.
9. ובכל זאת, גם אם אדם מרמה את עצמו שהוא מתפלל לכבוד שמים, גם זו מדרגה מסויימת, שהוא רוצה לפחות להתפלל לכבוד שמים (על פי שיחת מורנו הרב שליט"א לפרשת חיי שרה תשס"ח).
10. דכתב הרמב"ם בספר המצוות: "והמצוה הנ"ד היא שצונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה וְשִׂמְחָתָּ בְּחֻגְךָ (דברים טז, יד)... והענין הראשון הרמוז אליו בצווי הזה הוא, שיקריב קרבן שלמים... והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז, ב) שלמי שמחה... וכולל בְּאֶמְרוֹ 'ושמחת בחגך' מה שאמרו ג"כ שְׂמַח בְּכָל מִיּוֹם שְׂמַח... לאכול בשר בימים טובים, ולשתות יין, וללבוש בגדים חדשים, ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים... זה כולו נכנס תחת אֶמְרוֹ וְשִׂמְחָתָּ בְּחֻגְךָ". עכ"ל. ובזמננו, שאין בית המקדש קיים, א"א לקיים את הענין הראשון, וא"כ השמחה אינה שלמה, כפי שרצתה התורה שיהיה.